

Συλλογή της Νομολογίας

Υπόθεση T-479/14

Kendrion NV
κατά

Ευρωπαϊκής Ένωσης, διά του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης

«Εξωσυμβατική ευθύνη – Αοριστία της αγωγής – Παραδεκτό – Άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων – Εύλογη διάρκεια της δίκης – Υλική ζημία – Τόκοι επί του ποσού του μη καταβληθέντος προστίμου – Έξοδα τραπεζικής εγγυήσεως – Μη υλική ζημία – Αιτιώδης σύνδεσμος»

Περίληψη – Απόφαση του Γενικού Δικαστηρίου (τρίτο πενταμελές τμήμα) της 1ης Φεβρουαρίου 2017

1. Ένδικη διαδικασία – Εισαγωγικό δικόγραφο – Τυπικά στοιχεία – Προσδιορισμός του αντικειμένου της διαφοράς – Συνοπτική έκθεση των προβαλλόμενων ισχυρισμών – Δικόγραφο με το οποίο ζητείται η αποκατάσταση της ζημίας που φέρεται να προκλήθηκε από θεσμικό όργανο της Ένωσης

(Οργανισμός του Δικαστηρίου, άρθρα 21, εδ. 1, και 53, εδ. 1· Κανονισμός Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, άρθρο 44 § 1, στοιχείο γ')

2. Εξωσυμβατική ευθύνη – Προϋποθέσεις – Παράνομη πράξη ή παράλειψη – Ζημία – Αιτιώδης σύνδεσμος – Σωρευτικές προϋποθέσεις – Μη συνδρομή μιας εκ των προϋποθέσεων – Απόρριψη της αγωγής αποζημιώσεως στο σύνολό της

(Άρθρο 340, εδ. 2, ΣΛΕΕ)

3. Εξωσυμβατική ευθύνη – Προϋποθέσεις – Κατάφωρη παράβαση κανόνα δικαίου που απονέμει δικαιώματα σε ιδιώτες – Κανόνας δικαίου που απονέμει δικαιώματα σε ιδιώτες – Έννοια – Υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης από δικαιοδοτικό όργανο της Ένωσης – Περιλαμβάνεται – Κριτήρια εκτιμήσεως

(Άρθρο 340, εδ. 2, ΣΛΕΕ· Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 47, εδ. 2)

4. Εξωσυμβατική ευθύνη – Προϋποθέσεις – Παράνομη πράξη ή παράλειψη – Ζημία – Αιτιώδης σύνδεσμος – Βάρος αποδείξεως

(Άρθρο 340, εδ. 2, ΣΛΕΕ)

5. Ανταγωνισμός – Διοικητική διαδικασία – Απόφαση της Επιτροπής περί διαπιστώσεως παραβάσεως και περί επιβολής προστίμου – Εκτελεστή πράξη – Αμφισβήτηση της αποφάσεως ενώπιον δικαιοδοτικού οργάνου της Ένωσης – Μη αμφισβήτηση του εκτελεστού χαρακτήρα

(Άρθρα 101 ΣΛΕΕ, 263 ΣΛΕΕ, 278 ΣΛΕΕ και 299, εδ. 1, ΣΛΕΕ)

6. Εξωσυμβατική ευθύνη – Προϋποθέσεις – Αιτιώδης σύνδεσμος – Διάρρηξη του συνδέσμου λόγω πταίσματος του ενάγοντος ή άλλων προσώπων

(Άρθρο 340, εδ. 2, ΣΛΕΕ)

7. Εξωσυμβατική ευθύνη – Προϋποθέσεις – Αιτιώδης σύνδεσμος – Έννοια – Έξοδα τραπεζικής εγγυήσεως στα οποία υποβλήθηκε η επιχείρηση προκειμένου να μην καταβάλει το ποσό του προστίμου που της επέβαλε η Επιτροπή – Υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης από δικαιοδοτικό όργανο της Ένωσης στο πλαίσιο της εκδικάσεως της προσφυγής της εν λόγω επιχειρήσεως – Υπαρξη αιτιώδους συνδέσμου – Προϋποθέσεις

(Άρθρο 340, εδ. 2, ΣΛΕΕ)

8. Αγωγή αποζημιώσεως – Αρμοδιότητα των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης – Όρια – Απαγόρευση να αποφαινούνται *ultra petita* – Υποχρέωση να τηρούν τα όρια της ένδικης διαφοράς όπως έχουν καθοριστεί από τους διαδίκους – Δυνατότητα να αποφασίζουν αυτεπαγγέλτως να αποκαταστήσουν ζημία που προκλήθηκε κατά τη διάρκεια χρονικής περιόδου διαφορετικής από την περίοδο που προσδιορίζεται στο δικόγραφο – Δεν εμπίπτει

(Άρθρο 268 ΣΛΕΕ· Οργανισμός του Δικαστηρίου, άρθρο 21· Κανονισμός Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, άρθρο 44 § 1)

9. Αγωγή αποζημιώσεως – Αντικείμενο – Αποκατάσταση της ζημίας που φέρονται να υπέστησαν τα μέλη των οργάνων διοικήσεως και οι εργαζόμενοι της ενάγουσας επιχειρήσεως – Έλλειψη εξουσιοδοτήσεως προς την εν λόγω επιχείρηση να ασκήσει αγωγή αποζημιώσεως στο όνομα των εν λόγω μελών και εργαζομένων – Απαράδεκτο

(Άρθρο 268 ΣΛΕΕ)

10. Εξωσυμβατική ευθύνη – Προϋποθέσεις – Πραγματική και βεβαία ζημία – Βάρος αποδείξεως

(Άρθρο 340, εδ. 2, ΣΛΕΕ)

11. Εξωσυμβατική ευθύνη – Ζημία – Ζημία η οποία είναι δυνατό να αποκατασταθεί – Μη υλική ζημία λόγω της παρατεταμένης καταστάσεως αβεβαιότητας στην οποία βρέθηκε η ενάγουσα λόγω της υπερβάσεως της εύλογης διάρκειας της δίκης – Εμπίπτει

(Άρθρο 340, εδ. 2, ΣΛΕΕ)

12. Ένδικη διαδικασία – Διάρκεια της ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου διαδικασίας – Εύλογη διάρκεια – Διαφορά με αντικείμενο την ύπαρξη παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού – Υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης – Συνέπειες

(Χάρτης των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης, άρθρο 47, εδ. 2)

13. Εξωσυμβατική ευθύνη – Ζημία – Αποκατάσταση – Συνεκτίμηση της διολισθήσεως της αξίας του νομίματος – Τόκοι υπερημερίας – Τρόπος υπολογισμού

(Άρθρο 340, εδ. 2, ΣΛΕΕ· κανονισμός 1268/2012 της Επιτροπής, άρθρα 83 § 2, στοιχείο β', και 111 § 4, στοιχείο α')

1. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψη 26)

2. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 35, 36)

3. Ένδικη διαδικασία επί υποθέσεως δικαίου του ανταγωνισμού ενώπιον του Γενικού Δικαστηρίου, η οποία υπερέβη κατά 20 μήνες την εύλογη διάρκεια της δίκης, γεγονός που συνιστά κατάφωρη παράβαση κανόνα δικαίου της Ένωσης ο οποίος έχει ως αντικείμενο την απονομή δικαιωμάτων στους ιδιώτες, συνεπάγεται παράβαση του άρθρου 47, δεύτερο εδάφιο, του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

Πράγματι, κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ, αφενός, της περατώσεως της έγγραφης διαδικασίας, με την κατάθεση του υπομνήματος ανταπαντήσεως, και, αφετέρου, της ενάρξεως της προφορικής διαδικασίας, πραγματοποιείται, μεταξύ άλλων, συνοπτική καταγραφή των επιχειρημάτων των διαδίκων, προετοιμασία της εκδικάσεως των υποθέσεων, ανάλυση του πραγματικού και νομικού πλαισίου των ενδίκων διαφορών και προπαρασκευή της προφορικής διαδικασίας. Επομένως, η διάρκεια του χρονικού διαστήματος αυτού αποτελεί συνάρτηση, μεταξύ άλλων, της πολυπλοκότητας της ένδικης διαφοράς καθώς και της συμπεριφοράς των διαδίκων και τυχόν παρεμπιπτόντων ζητημάτων κατά τη δίκη.

Όσον αφορά την πολυπλοκότητα της ένδικης διαφοράς, καταρχάς, οι προσφυγές που αφορούν την εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού από την Επιτροπή εμφανίζουν μεγαλύτερο βαθμό πολυπλοκότητας από άλλες κατηγορίες υποθέσεων, λαμβανομένων υπόψη, ιδίως, του μακροσκελούς της προσβαλλομένης αποφάσεως, του όγκου της δικογραφίας και της ανάγκης λεπτομερούς εκτιμήσεως πολλών και περίπλοκων πραγματικών περιστατικών που συχνά έχουν ευρεία χρονική και γεωγραφική διάσταση. Συνεπώς, χρονικό διάστημα 15 μηνών μεταξύ της περατώσεως της έγγραφης διαδικασίας και της ενάρξεως της προφορικής διαδικασίας συνιστά, καταρχήν, ενδεδειγμένο χρονικό διάστημα για την εξέταση υποθέσεων που αφορούν την εφαρμογή του δικαίου του ανταγωνισμού. Στη συνέχεια, προσφυγές ασκούμενες κατά της ίδιας αποφάσεως που έχει λάβει η Επιτροπή κατ'εφαρμογήν του δικαίου ανταγωνισμού της Ένωσης είναι, καταρχήν, αναγκαίο να εξετάζονται ταυτόχρονα, ακόμη και στις περιπτώσεις που οι σχετικές υποθέσεις δεν συνεκδικάζονται. Η ταυτόχρονη αυτή εξέταση έχει ως δικαιολογητική της βάση, μεταξύ άλλων, τη συνάφεια των εν λόγω προσφυγών καθώς και την ανάγκη να εξασφαλιστεί συνοχή κατά την εκτίμησή τους και κατά την απάντηση που θα δοθεί σε αυτές. Επομένως, η ταυτόχρονη εξέταση συναφών υποθέσεων μπορεί να δικαιολογήσει την επιμήκυνση, κατά ένα μήνα ανά επιπλέον συναφή υπόθεση, του χρονικού διαστήματος που μεσολαβεί μεταξύ της περατώσεως της έγγραφης διαδικασίας και της ενάρξεως της προφορικής διαδικασίας. Τέλος, ο βαθμός πολυπλοκότητας των πραγματικών, νομικών και δικονομικών ζητημάτων στη συγκεκριμένη υπόθεση δεν δικαιολογεί μεγαλύτερη διάρκεια, δεδομένου, μεταξύ άλλων, ότι μεταξύ της περατώσεως της έγγραφης διαδικασίας και της ενάρξεως της προφορικής διαδικασίας η ένδικη διαδικασία ούτε διακόπηκε ούτε καθυστέρησε λόγω λήψεως από το Γενικό Δικαστήριο οποιουδήποτε μέτρου οργάνωσης αυτής.

Όσον αφορά τη συμπεριφορά των διαδίκων και τυχόν παρεμπιπτόντα ζητήματα κατά την εκδίκαση της επίμαχης υποθέσεως, το χρονικό διάστημα που μεσολάβησε μεταξύ της περατώσεως της έγγραφης διαδικασίας και της ενάρξεως της προφορικής διαδικασίας ουδόλως επηρεάστηκε από τη συμπεριφορά των διαδίκων ή από τυχόν παρεμπιπτόντα ζητήματα.

Επομένως, από το χρονικό διάστημα 46 μηνών μεταξύ της περατώσεως της έγγραφης διαδικασίας και της ενάρξεως της προφορικής διαδικασίας προκύπτει μια περίοδος αδικαιολόγητης αδράνειας 20 μηνών στην υπόθεση αυτή.

(βλ. σκέψεις 48, 49, 51, 52, 54, 55, 59-61, 63)

4. Βλ. το κείμενο της αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 64, 65)

5. Συμφώνως προς το άρθρο 299, πρώτο εδάφιο, ΣΛΕΕ, απόφαση της Επιτροπής σχετική με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 101 ΣΛΕΕ αποτελεί εκτελεστό τίτλο, καθόσον επιβάλλει χρηματική υποχρέωση εις βάρος των αποδεκτών της. Επίσης, η άσκηση προσφυγής ακυρώσεως κατά της εν λόγω αποφάσεως, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 263 ΣΛΕΕ, δεν έχει επίπτωση στα αποτελέσματα της αποφάσεως αυτής ως εκτελεστής πράξεως, καθόσον, σύμφωνα με το άρθρο 278 ΣΛΕΕ, οι προσφυγές που ασκούνται ενώπιον του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης δεν έχουν ανασταλτικό αποτέλεσμα.

(βλ. σκέψη 71)

6. Κατά την προβλεπόμενη με το άρθρο 340 ΣΛΕΕ προϋπόθεση περί υπάρξεως αιτιώδους συνδέσμου, η προσαπτόμενη πράξη ή παράλειψη πρέπει να είναι η καθοριστική αιτία της ζημίας. Με άλλα λόγια, ακόμη και αν τα θεσμικά όργανα έχουν ενδεχομένως συμβάλει στη ζημία της οποίας ζητείται η αποκατάσταση, η συμβολή τους αυτή θα μπορούσε να είναι εντελώς έμμεση εξαιτίας της υπάρξεως ευθύνης που βαρύνει άλλα πρόσωπα, που σε ορισμένες περιπτώσεις ενδέχεται να είναι και ο ενάγων.

(βλ. σκέψη 85)

7. Ζημία η οποία συνίσταται σε έξοδα τραπεζικής εγγυήσεως και την οποία προβάλλει εταιρία στην οποία επιβλήθηκαν κυρώσεις από την Επιτροπή με απόφαση που ακυρώθηκε στη συνέχεια από δικαιοδοτικό όργανο της Ένωσης δεν απορρέει απευθείας από τον παράνομο χαρακτήρα της εν λόγω αποφάσεως, αλλά από την επιλογή της ίδιας της εταιρίας να προβεί στη σύσταση τραπεζικής εγγυήσεως προκειμένου να μην εκπληρώσει, εντός της προθεσμίας που της έταξε η επίδικη απόφαση, την υποχρέωση καταβολής του προστίμου. Δεν ισχύει όμως το ίδιο στην περίπτωση υπερβάσεως της εύλογης διάρκειας της δίκης ενώπιον δικαιοδοτικού οργάνου της Ένωσης, δεδομένου ότι, πρώτον, κατά τον χρόνο συστάσεως της τραπεζικής εγγυήσεως, δεν μπορούσε να προβλεφθεί η υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης και η εταιρία μπορούσε βασίμως να προσδοκά ότι η προσφυγή της θα εκδικαζόταν εντός ευλόγου χρόνου. Δεύτερον, η υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης επήλθε μετά την αρχική επιλογή της εταιρίας να συστήσει τραπεζική εγγύηση.

Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι υφίσταται αρκούντως άμεσος αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ, αφενός, της υπερβάσεως της εύλογης διάρκειας της δίκης ενώπιον δικαιοδοτικού οργάνου της Ένωσης και, αφετέρου, της ζημίας την οποία υπέστη η ενάγουσα πριν τη δημοσίευση της δικαστικής αποφάσεως, ζημίας η οποία συνίσταται στην καταβολή εξόδων τραπεζικής εγγυήσεως κατά το χρονικό διάστημα που αντιστοιχεί στην υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης. Συναφώς, η καταβολή εξόδων τραπεζικής εγγυήσεως μετά τη δημοσίευση της δικαστικής αποφάσεως αυτής, με την οποία τερματίστηκε η υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης στην επίμαχη υπόθεση, δεν εμφανίζει αρκούντως άμεσο αιτιώδη σύνδεσμο με την υπέρβαση αυτή, δεδομένου ότι η καταβολή των εξόδων αυτών απορρέει από την ατομική και αυτόβουλη επιλογή της ενάγουσας, η οποία έπεται χρονικώς της εν λόγω υπερβάσεως, να μην καταβάλει το πρόστιμο, να μη ζητήσει την αναστολή εκτελέσεως της επίδικης αποφάσεως και να ασκήσει αναίρεση κατά της ως άνω δικαστικής αποφάσεως.

(βλ. σκέψεις 86-88, 98, 99)

8. Όπως προκύπτει από τους κανόνες που διέπουν τη διαδικασία ενώπιον των δικαιοδοτικών οργάνων της Ένωσης, ιδίως από το άρθρο 21 του Οργανισμού του Δικαστηρίου και από το άρθρο 44, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας του Γενικού Δικαστηρίου, η ένδικη διαφορά καταρχήν προσδιορίζεται και οριοθετείται από τους διαδίκους, τα δε δικαιοδοτικά όργανα της Ένωσης δεν δύναται να αποφαινούνται πέραν των αιτηθέντων (*ultra petita*). Επομένως, τα δικαιοδοτικά όργανα της Ένωσης δεν μπορούν να παρεκκλίνουν από το αγωγικό αίτημα και να αποφασίσουν αυτεπαγγέλτως την αποκατάσταση ζημίας αναγόμενης σε χρονική περίοδο διαφορετική εκείνης κατά την οποία η ενάγουσα υποστηρίζει ότι ζημιώθηκε.

(βλ. σκέψεις 103, 104)

9. Το αίτημα αποκατάστασης της μη υλικής ζημίας την οποία φέρονται να υπέστησαν τα μέλη των οργάνων διοικήσεως και οι εργαζόμενοι της ενάγουσας πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτο, για τον λόγο ότι από τα στοιχεία της δικογραφίας δεν προκύπτει ότι η ενάγουσα εξουσιοδοτήθηκε από τα εν λόγω μέλη και εργαζομένους να ασκήσει αγωγή αποζημιώσεως στο όνομά τους.

(βλ. σκέψη 118)

10. Στο πλαίσιο αγωγής αποζημιώσεως, εφόσον η ενάγουσα δεν προβάλλει κανένα στοιχείο ικανό να αποδείξει την ύπαρξη και να προσδιορίσει την έκταση της ηθικής βλάβης ή της μη υλικής ζημίας που υπέστη, οφείλει τουλάχιστον να αποδείξει ότι η προσαπτόμενη πράξη ή παράλειψη ήταν, λόγω της σοβαρότητάς της, ικανή να της προξενήσει τέτοια βλάβη ή ζημία.

(βλ. σκέψη 121)

11. Η κατάσταση αβεβαιότητας στην οποία περιήλθε η νυν ενάγουσα, ιδίως ως προς την ευδοκίμηση της προσφυγής της κατά διοικητικής αποφάσεως, είναι σύμφυτη με κάθε ένδικη διαδικασία. Εντούτοις, η υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης είναι ικανή να περιαγάγει την ενάγουσα σε κατάσταση μεγαλύτερης αβεβαιότητας από την αβεβαιότητα που συνήθως προκαλεί κάθε ένδικη διαδικασία. Η παρατεταμένη αυτή κατάσταση αβεβαιότητας ασκεί εκ των πραγμάτων επιρροή στον προγραμματισμό των προς λήψη αποφάσεων και στη λειτουργία της εταιρίας αυτής και έχει, επομένως, ως αποτέλεσμα την πρόκληση μη υλικής ζημίας.

(βλ. σκέψεις 126, 128)

12. Λαμβανομένου υπόψη ότι πρέπει να γίνονται σεβαστοί οι κανόνες ανταγωνισμού του δικαίου της Ένωσης, τα δικαιοδοτικά όργανα της Ένωσης δεν μπορούν να δεχτούν ότι, λόγω και μόνο της υπερβάσεως της εύλογης διάρκειας της δίκης, η ενάγουσα μπορεί να θέτει υπό αμφισβήτηση το σύννομο ή το ύψος προστίμου, ενώ όλοι οι λόγοι που είχαν προβληθεί κατά των διαπιστώσεων οι οποίες αφορούν το ύψος του προστίμου και τη συμπεριφορά για την οποία αυτό αποτελεί κύρωση απορρίφθηκαν.

Εξ αυτού έπεται ότι η υπέρβαση της εύλογης διάρκειας της δίκης στο πλαίσιο της εξετάσεως ένδικης προσφυγής κατά αποφάσεως της Επιτροπής με την οποία επιβάλλεται σε επιχείρηση πρόστιμο για παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού του δικαίου της Ένωσης δεν μπορεί να έχει ως αποτέλεσμα να ακυρωθεί, εν όλω ή εν μέρει, το επιβληθέν με την ως άνω απόφαση πρόστιμο.

(βλ. σκέψεις 131, 132)

13. Η υποχρέωση καταβολής τόκων υπερημερίας γεννάται, καταρχήν, από την έκδοση της αποφάσεως η οποία αναγνωρίζει την υποχρέωση της Ένωσης προς αποκατάσταση της ζημίας. Για τον προσδιορισμό του επιτοκίου των τόκων υπερημερίας, προσηύκει να ληφθεί υπόψη το άρθρο 83, παράγραφος 2, στοιχείο β', και το άρθρο 111, παράγραφος 4, στοιχείο α', του κανονισμού 1268/2012, σχετικά με τους κανόνες εφαρμογής του κανονισμού 966/2012, για τους δημοσιονομικούς κανόνες που εφαρμόζονται στον γενικό προϋπολογισμό της Ένωσης. Σύμφωνα με τις διατάξεις αυτές, το επιτόκιο για τις απαιτήσεις που δεν έχουν εξοφληθεί εμπροθέσμως είναι το επιτόκιο που εφαρμόζει η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα στις κύριες πράξεις αναχρηματοδοτήσεως, όπως αυτό δημοσιεύεται στη σειρά C της *Επίσημης Εφημερίδας της Ευρωπαϊκής Ένωσης* και ισχύει την πρώτη ημερολογιακή ημέρα του μήνα κατά τον οποίο εκπνέει η προθεσμία καταβολής, προσαυξημένο κατά τρειςήμισι εκατοστιαίες μονάδες.

(βλ. σκέψεις 137, 138)